

MAUERKINDER

Szemelvények Julia Erzberger dokumentumfilmjéből

Mirjam Rozsahegyi

Nyugat-Berlinben nőtt fel. Magyar útlevele volt, így bármikor átjuthatott a falon Kelet-Berlinbe.

„Ahol én nőttem fel, a fal gyakorlatilag mindenütt jelen volt. Elkerülhetetlenül része lett a játéknak, hiszen bármerre indultunk, mindenhol falba ütköztünk. Nem volt forgalom, gyalogos is alig, így miénk volt az egész terület. Magasra felmáztunk, onnan néztük, mi van a két oldal között. Ott volt ez az ember, aki fel-alá masírozott géppisztollyal meg kutyával. Játékból provokáltuk őt, de soha nem reagált. Soha!”

„A falban az volt az igazán értelmetlen, hogy egyszerűen nem juthattál rajta át. Hogy nem mehetsz tovább. Hogy be vagy zárva. Hogy az utca a falban végződik. Tiszta őrület... Azt gondolnád, hogy az utca folytatódik; vagy a vonatsínek, amik egyenesen a falba vezetnek.”

„Párszor elmentünk a Treptower parki vásárba. Az azért elég furcsa volt, amikor anyám egyszer megmutatta a Schlesische Strasse folytatását, vagy hogy hívták, ott Treptowban, és azt mondta: »Nézd, itt lakunk, de keresztül kell menni az egész városon, hogy hazajussunk!« Fel sem

tudtam fogni, hogy gyakorlatilag otthon vagyunk, mégis hat órát kell utaznunk.”

„Amikor átmentünk Kelet-Berlinbe, a Hallesches kapunál szálltunk át a 6-os metróvonalra. Ez után jött a Kochstrasse, majd sötét, megint sötét, Friedrichstrasse. Leszállás. Újabb sötét, hosszú, sűrű folyosók. Bár jobban belegondolva nem is voltak olyan hosszúak. Azután jött az a furcsa folyosó és az utolsó nyugat-berlini trafik. A sarki kiosk, lenn az alagútban. Azon a sarkon kellett befordulni.

Aztán fel a Tranenpalstra, abba a nagy csarnokba. Ha végre kiléptél – órákig tartó várakozás után –, és felértél a friedrichstrassei vonatállomásra, ott várt az első NDK-s trafik. Megérkezted!”

„Amikor apa barátnője Kelet-Németországban maradt, nem tudtak telefonon beszélni, sem levelezni. Ráadásul a lány szülei a Stasinak dolgoztak, az apja a Stasi fotósa volt. Nem volt könnyű. Így hát megállapodtak, hogy minden héten egy fix időpontban, azt hiszem, vasárnap, egy megbeszélte helyen találkoznak. Egy magas helyen, ahonnan integetnek egymásnak. Volt egy kedves, öreg néni, aki megengedte, hogy a lány az ő erkélyét használja, tényleg csak pár percig. Mi meg a másik oldalon álltunk, és integettünk.”

Christian Mahler

Egy Berlinhez közeli, kelet-német faluban nevelkedett. Semmiféle nyugati kapcsolattal nem rendelkezett.

„Úgy emlékszem, ez egy nagy terület volt, amin a vonatok mentek. A fal nem közvetlenül a vonatoknál volt, hanem sokkal távolabb. Inkább egy széles folyóra hasonlított, a szélén folyóparttal. A sínek meg olyanok, mint egy folyómeder. A bal-és a jobboldalon pedig egy-egy töltés. Ezután jött a fal, szóval az egész egy nagy gát-ra hasonlított, ami olyan magas volt, mint maga a fal.”

„Vagy azok a befalazott ablakos házak. Az egyik oldalon. A Bornholmer utcától a Schönhauserig a keleti ol-

dal házai egészen sziklafalnak tűntek. Ablak alig volt látható. Furcsa volt ez nekem. Azt mutatta, hogy nagyvárosban nem jó élni. Egy kis ablakkal, vagy anélkül, közvetlenül a vonatok mellett – büntetésnek hatott. Ez hosszú időre meghatározta a városi élettel kapcsolatos elképzeléseimet. Ezzel szemben a nyugati oldalon szinte semmit sem lehetett látni, csak veteményeskerteket, némi zöldet...”

„Azt hiszem, egy csütörtöki napon omlott le a fal. Az egész suliban öt vagy hat gyerek lehetett, a többiek már átlépték szüleikkel a határt. A tanár teljesen tanácstalan volt, mitévő legyen velünk. Úgyhogy én hazamentem és úgy döntöttem, hogy mi is átmegyünk. Először életemben a Borholmer Strassén léptem át a túloldalra, ami nem éppen a legszebb része Berlinnek. Lesétáltam a Seestrassén, és az egész pont úgy nézett ki, mint a keleti oldal!”

Mareike Gröndahl

Egy Kelet-Németországba delegált, egykori nyugat-német diplomata lánya. Tizenkét éves korában költözött az NSZK-ból Kelet-Berlinbe.

„Én nem falnak láttam, inkább határnak. Azt hiszem, a többiek azért élhették meg falként, mert nem juthattak rajta át. Számomra ez egy határ volt, mert átkelhettem rajta. Ezért nem tekintettem falnak. Tulajdonképpen szégyelltem magam, hogy én átmehegtem. Gyerekként ezt furcsának és igazságtalannak gondoltam. Nem igazán értettem.”

„Csak annyit tudtam, hogy nekem van ez az útlevelem és átmehegtem. Mi nem járhattunk kelet-német iskolába. Mi voltunk a nem kívánatos elemek. Egyszerűen nem volt szabad. A negatív befolyás miatt, keletiek, nyugatiak...”

„A kötelező tartózkodás miatt Kelet-Berlinben kellett élnünk. Lehetett volna Nyugat-Berlinben is lakásunk, de az túl drága lett volna. Így

sem volt olyan borzasztó. Választhattunk, hová költözünk: egy toronyházba a Leipziger Strassén, vagy egy kertes házba, Pankowba. Végül az előbbi mellett döntöttünk. Abszolút nem bántam, hogy a tizenharmadikon lakunk. Tök klassz volt! Szép kilátás a keleti és a nyugati oldalra. Nagyon közel laktunk a falhoz, egyedül átjárhattunk Nyugatra, nem kísérték a szülők iskolába.”

„Ez a határátkelő csak külföldieknek és diplomatáknak volt fenntartva. Megmutattad az útleveled, utána jobbra kellett fordulni egy folyosóra. Egyszer csak, valamikor abban a három évben, amíg ott laktam, építettek egy új ajtót. Előtte ilyen nem volt. Minden reggel, fáradtan, ki kellett nyitnom ezt a nehéz ajtót. Önműködő ajtó volt, de állati nehéz, acélból készült. Minden reggel megkérdeztem magamtól, miért húzni kell, miért nem tolni? Természetesen azért, mert menekülés esetén húzni nehezebb. Erre csak évekkel később jöttem rá!”

„Soha nem felejttem el az első napom az iskolában, Lichterfeldben. Rettenetesen félnék voltam, az utolsó padban ültem. A tanító azt mondta, most az én lakcímemet fogjuk leírni. Én megmondtam: Leipziger Strasse 65, 131 vagy ilyesmi, az irányítószám. Mire ő megkérdezte: hol van ez? Mire én: Kelet-Berlinben. Ebben a pillanatban mindenki hátra fordult! Nagy rakás szarnak éreztem magam, mint akit lefokoztak. Mindenki állati érdekesnek találta a dolgot, még soha nem láttak ilyet. Izzadtam, mint egy versenyló. Szörnyű volt. Gyanússá váltam. Mindenkinek.”

„Ha fel akartad hívni a barátaid, először is el kellett érni, hogy kapcsolják őket. Tárcsázni mint a güzü! Lehetetlen volt csak úgy spontán rájuk csörögni! Közben jól tudtuk, hogy lehallgatnak bennünket. Egy idő után engem már nem érdekelt. Az elején szokatlan volt, aztán belejöttünk a leplezésbe. Tudtuk, hogy a lakásban biztonságban vagyunk. Ott néha még káromkodtunk is: »kurva Kelet!« Persze ez egy gyerekeknek még nagyobb fáradtság volt. Nem mindig bírtam jól.”

„Még mindig bennem van az az érzés, amikor leomlott a fal. Egyedül voltam Bonnban, már visszaköltöztünk. A szüleim telefonáltak: »Hurrá, Berlinbe megyünk...« Én meg csak ültem, és sírtam

Mario Kliever: Páneurópai piknik (1989)

a tévé előtt, a barátokkal, akik most megmenekültek. Borzasztó volt, hogy nem lehettem ott!”

Neleesha Barthel

Felix Leiberggel együtt művészsülők gyermekei – még kisgyerekek voltak, amikor a család Kelet-Németországból Nyugat-Berlinbe menekült.

„A kelet-németországi Potsdamból származom, Babelsbergben születtem. A szüleim tanultak ott, anyám Indiából származik, apám a thüringiai Erfurtból. A babelsbergi filmstúdióban találkoztak. Négyéves voltam, amikor összeházasodtak, kilépő vízumot kértek és Nyugat-Berlinbe költöztek.”

„Irtó vagánynak éreztem, amikor egyedül léptem át a határt. Általában gyalog mentünk. Mindig is imádtam ezt az önállóságot! Tudtam, hogy valaki vár a túloldalon! Olyan volt, mintha második otthonom lett volna. Teljesen természetes volt, hogy két hetet a nagynéném házában laktam. Mások voltak a szokások és a szabályok, amiket be kellett tartanom, de azt hiszem, ezt minden

gyereknek kell, függetlenül attól, hogy Keleten vagy Nyugaton van. A nagynénémnél nagyon jó volt, mert sütöttek, kirándulni vittek. Minden szabályozva volt. Mindennek megvolt a maga rendje. Tökéletes volt az a világ!”

(Archív videófelvételt mutat) „Ez itt Caspar, a legjobb barátom. Ugyanabban a kórházban születtünk, pár nap különbséggel. Úgyhogy egész nap együtt lógtunk. Később mindig meglátogattam a keleti oldalon. Baromira irigyelt engem! Azt mondtam neki: »Figyelj, Caspar, egyszer átviszünk magunkkal.« Volt egy kocsink, felnyitható hátsó ülésel. Az volt az ötletem, hogy az ülés alá rejtem. Egész éjjel terveztünk. »Persze, csináljuk meg, de a felnőtteknek egy szót se!« A végén persze berezeltünk és mégsem csináltuk meg. A fal leomlása után egyből találkoztunk. Én is tizenhárom, ő is tizenhárom. De a barátság nem tartott sokáig.”

Felix Leiberg

„A szüleim mesélték, hogy kiutasítottak bennünket. Apám nem dolgozhatott többet. Nem feshetett, nem állíthatott ki, ami a teljes anyagi ellehetetlenülést jelentette. Arra kérték, igényeljen

kiutazó vízumot az egész családnak. Ő megtette, és három napon belül elhagyhattuk az országot. Bejött a szobámba és azt mondta: »Felix, el kell mennünk abba az országba, ahol kapsz banánt. Megyünk valahova máshova.« »Tényleg? – kérdeztem –, de hát nekünk nem szabad oda menni!« »Most kivételesen oda mehetünk« – válaszolta. Mire én: »Értem, szóval fű alatt megyünk.«

Julia Bränzel

Szülei az egyháznak dolgoztak. Közvetlenül a fel-leomlása előtt szólították fel őket, hogy hagyják el Kelet-Németországot.

„Kelet-Németországban minden diáknak úttörőnek kellett lennie, viselni az uniformist. Én nem voltam hajlandó. A szüleim az utcán rámutattak az egyenruhára, nekem nem tetszett, ellenálltam. Így nem lettem pionír. Minden reggel tisztelegnünk kellett a tanárnak – nekem megtiltották. Elsőben még megengedték, aztán eltiltottak ettől. Nem jelöltek semmiféle komoly tisztségre, például diákképviselőnek, pedig elég jó jegyeim voltak. Virágot locsoltam, letöröltem a táblát, ennyi.”

„Épp megjöttem a suliból, anyám sírt: »Pakold össze a holmidat, Nyugat-Németországba megyünk!« Nem értettem igazán, de felfogtam, hogy komoly az ügy. Így egyetlenegyszer még el-

búcsúzhattam az osztálytársaimtól. Aztán minden olyan gyorsan történt. Felszálltunk a vonatra és máris a határnál voltunk.”

„Mindig furcsa ruhákat hordtam, amit nyugati rokonok küldtek a szüleimnek, gyerekeik levedlett ruháit. Egyszer kaptam tőlük egy marcipán körtét, úgy nézett ki, mintha igazi lenne. Annyira pontos mása volt az eredetinek. Addig tartogattam, amíg teljesen kiszáradt és megkeményedett. A vonaton ettem meg, amikor Nyugatra utaztunk.”

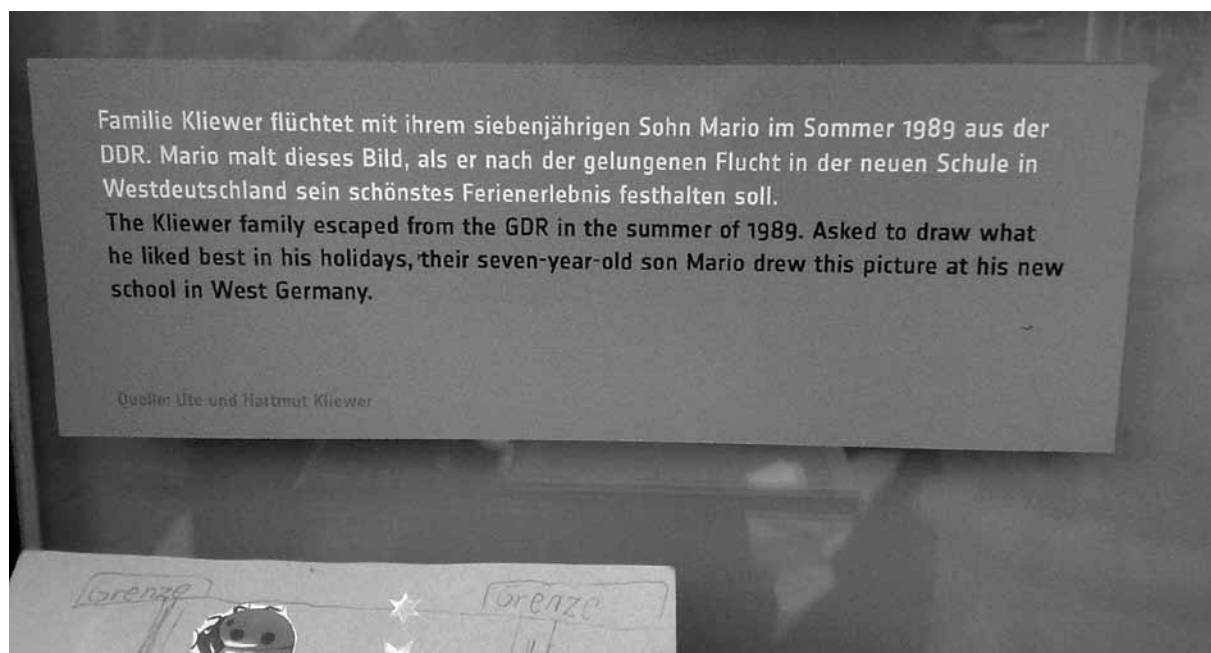
„Úgy emlékszem, Fuldában kellett átszállnunk a vonatról, és ekkor láttam meg először a Nyugatot, még ha ez csak egy vonatállomás volt is. Természetesen ott is akadt egy trafik, ahol mindenfélét lehetett kapni. Mi meg valami nyugati jégkrémre vágytunk! Amilyet előtte csak a tévéreklámokban láttunk. Így hát a szüleink vettek nekünk jégkrémet, abból a kis pénzből, ami náluk volt. Egy állati nagy diós jégkrémet, ha jól emlékszem. De sem a testvérem, sem én nem tudtuk megenni. Annyira tömény volt, hogy utána mind a ketten hánytunk.”

MAUERKINDER

2006, MINI DV / SUPER 8, 23'

RENDEZŐ: JULIA ERZBERGER

SZEGŐ Dóri fordítása

Képalírás a berlini Alexanderplatzon (2009)